

NRC is bestand tegen juridische druk – maar effecten heeft die toch

Hester van Santen

Drie advocatenbrieven belandden in de laatste week van juli op het bureau van de hoofdredactie. Dat was net wat meer dan gemiddeld.

Wekelijks proberen betrokkenen publicatie van *NRC*-artikelen tegen te houden, eisen zij achteraf rectificaties of vragen een hele productie offline te halen. Het budget van *NRC* voor juridische procedures is tussen 2021 en 2025 verviervoudigd (uitroepteken), tot een bedrag waarvoor meerdere journalisten in dienst zou kunnen komen.

De juridische druk die wordt uitgeoefend op journalisten neemt toe, bij *NRC* en overal in Nederland. Dat beïnvloedt het werk, [bleek eind juli uit een enquête](#) die de Vereniging van Onderzoeksjournalisten (VVOJ) publiceerde. Publicaties worden niet zelden aangepast of afgezwakt, en een enkele keer zien journalisten helemaal van publicatie af. En ook als dat niet gebeurt: het kost tijd, het geeft stress.

Iedereen die ik er deze week binnen *NRC* over sprak, beschouwt de juridische druk als een serieuze bedreiging van de journalistiek.

Een voorbeeld, veel recenter dan uit de publicatiedatum blijkt. In november 2023 maakten freelance-journalisten Pieter van Os en Emmie Kollau voor *NRC* de podcastserie *Hier hing een schilderij*. Het ging over de teruggave van een Kandinsky door het Stedelijk Museum aan erfgenamen, omdat het nazi-roofkunst zou betreffen. *Beeld met huizen*, toen ruim zestig miljoen euro waard, was de duurste restitutie van een schilderij ooit. Van Os en Kollau concludeerden na onderzoek (de details liggen ingewikkeld, [luister](#) of [lees](#) het na) dat de onderbouwing van de teruggave omstreden was.

Sindsdien raakte *NRC* in een rechtszaak verwickeld met James Palmer, de Canadese zaakwaarnemer van de erfgenamen. Van Os: „De eerste klacht telde al tachtig pagina’s. Hij dreigde zelfs de schade op mij persoonlijk te verhalen.” Palmers bedrijf Mondex probeerde in 2024 een kort geding te voeren en spande uiteindelijk een bodemprocedure aan. [NRC won die zaak afgelopen mei](#). Mondex moest de proceskosten à 2.209 euro betalen – de advocatenkosten voor *NRC* bedroegen zeker het tienvoudige. „We dachten dat het daarmee voorbij was”, zegt Van Os. „Maar een paar weken geleden, op 2 juli, hoorden we dat hij in hoger beroep gaat.”

Zulke juridische procedures kunnen oprechte pogingen zijn om een misstand recht te zetten, en een juridische blik kan ook tot zorgvuldiger journalistiek leiden. Maar onder meer [de Europese veiligheidsorganisatie OVSE](#) ziet steeds vaker misbruik van het recht. *Strategic Lawsuits Against Public Participation*, kortweg SLAPPs, zijn een strategie van vermogende partijen om journalisten (of activisten en onderzoekers, die hetzelfde overkomt) dwars te zitten.

Grote bedrijven zijn rijk, en voor wie minder vermogend is: AI kan best acceptabele advocatenbrieven schrijven

Gerechtelijke procedures die jaren voortslepen zijn geen uitzondering. Claessen Tankcleaning, een bedrijf uit Venlo waarover [NRC in 2023 ontdekte](#) dat het benzeen in de Maas loosde, stapte naar de rechter – en [verloor in januari 2025](#) (de te betalen proceskosten bedroegen 2.094 euro). Ook dat bedrijf ging daarna in hoger beroep, de zitting is nog niet gepland.

Ook worden juridische methodes agressiever. Bunq, de bank waarover *NRC* in 2024 publiceerde dat

[medewerkers in rekeningen van klanten hadden gegluurd](#), probeerde via de rechter te achterhalen of twee oud-medewerkers met *NRC* hadden gesproken: Bunq wilde hen onder ede laten horen. „Dat was een grens die we nog niet eerder hadden bereikt”, zegt Stijn Bronzwaer (inmiddels chef van de onderzoeksredactie) die het onderzoek met collega Merijn Rengers deed. [De rechter wees de eis af](#): dit leek te veel op hengelen naar bronnen.

„Ik kan me geen zaak herinneren die we níét gewonnen hebben”, zegt adjunct-hoofredacteur Clara van de Wiel. Van Os en Kollau voelden zich gesterkt en gesteund door *NRC*, zeggen ze. Net als anderen die ik sprak, prijzen ze de betrokkenheid van de hoofredactie en de juristen van advocatenkantoor Kennedy Van der Laan met wie *NRC* werkt.

Kortom: er is expertise en geld, chef onderzoek Bronzwaer en de hoofredactie verzekerden me dat de krant zich niet door juridische druk laat weerhouden. *NRC* [publiceerde afgelopen najaar](#) over vermeend seksueel misbruik door hoofdaanklager Karim Khan van het Internationaal Strafhof (wel pas nadat *NRC* aan een Britse advocaat de hele tekst op juridische risico’s had laten lezen). Over Bunq-topman Ali Niknam publiceren *NRC*-journalisten in september een boek.

Begin juli [nam de Tweede Kamer wetgeving aan](#) die bescherming moet bieden tegen SLAPPs. Onder meer wordt het voor slachtoffers gemakkelijker om hun juridische kosten (en niet alleen de bescheiden proceskosten) te verhalen op de eisers. Maar de juridische druk zal blijven. Grote bedrijven zijn rijk, en voor wie minder vermogend is: AI kan best acceptabele advocatenbrieven schrijven.

En daarmee blijft ook de persoonlijke belasting. Journalisten zijn weken of maanden met de voorbereiding van een rechtszaak bezig – waarin ze geen nieuw onderzoek kunnen doen. Podcastmaker Emmie Kollau (van de Kandinsky) vertelde in maart de rechter over haar ervaringen. „Ik heb gezegd: als journalist is je integriteit je kapitaal. Palmer zegt dat wij zijn integriteit hebben ondermijnd, zonder daar bewijs voor te geven. Dat raakt me, omdat integriteit zo belangrijk voor me is. En dit speelt nu al tweeënhalf jaar, als een mug in de kamer die maar blijft zoemen. Als je als journalist niet meer vrij je werk kan doen, dan verzwakt dat de rol van journalistiek in een democratie.”

Een aflevering van de podcast *NRC Vandaag* was in maart gewijd aan [de juridische druk op de journalistiek](#), na het afscheid van Wubby Luyendijk als chef van de *NRC*-onderzoeksredactie. *NRC*-journalist Joep Dohmen, die veertig jaar onderzoeksjournalistiek bedreef, vertelde daarin dat de aanhoudende mentale druk van rechtszaken voor hem een van de redenen was om in 2025 met vervroegd pensioen te gaan. „Ik merkte de laatste jaren dat ik het daar veel moeilijker mee had.” En Luyendijk vervolgde: „Denk eens na over beginnende journalisten, freelancers, mensen bij lokale media. Gaan die nog onderzoek doen als ze dit soort tegenkrachten tegenkomen?”